

сучасних міжнародних відносин та попередити майбутні конфлікти, оскільки процес створення нових держав на сьогодні, безумовно, не завершився.

Дробінова І.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУТ ПОСТІЙНОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ: ПЕРЕЖИТОК МИНУЛОГО ЧИ ПЕРСПЕКТИВА МАЙБУТНЬОГО?

Ряд юристів — міжнародників вважають, що постійний чи повний нейтралітет представляє собою нейтральний статус, при якому держава являється нейтралізованою в силу спеціальних угод і зобов'язань, і які діють як в мирний, так і у воєнний час. В такому контексті нейтралітет визнається як постійний і не обмежений жодними часовим рамками, тобто є безстроковим. Держава із таким статусом зобов'язується уникати подій та діяльності, які могли б стати причиною війни, а також членства у воєнних блоках. Обов'язковою умовою закріплення статусу постійного нейтралітету за державою є політичне і юридичне визнання такого світової спільнотою, й не просто визнання, а ще й гарантування міжнародними угодами за умови прийняття державою зобов'язань незастосування сили у відносинах з іншими країнами, за винятком оборони від агресії, а також неприєднання до угод, які можуть втягнути її у війну. Найбільш типовою, історичною моделлю постійного нейтралітету вважається статус Швейцарії, закріплений ще на Віденському конгресі у 1815 році. Яскравими прикладами також можна вважати Австрію, Фінляндію та Швецію.

Хотілось зазначити, що концепція постійного нейтралітету зазнала видозмінювання із плином часом і зміною історичних епох. В ХХІ столітті про нейтралітет як актуальний чи тим більше перспективний міжнародно-правовий інститут не говорять чи майже не говорять. В тому числі і в традиційно нейтральних державах. Поняття нейтралітету хоч і існує в міжнародному праві, але чи зберігся цей інститут дійсно як особливий статус держави, чи є підстави вважати, що політика суверенного нейтралітету продовжує існування? Сьогодні інститут постійного нейтралітету потребує нового осмислення, нової оцінки змісту. Розглянемо приклад Швейцарії як однієї із найдавніших країн із статусом постійного нейтралітету. У грудневому номері за 1957 рік. Цюрихського журналу «Швейцер Рундшау» були поміщені дві статті, присвячені нейтралітету. Автор однієї із них О.Фасбінд, вбачаючи в проведенні політики нейтралітету «покликання Швейцарії», висловлював сумнів з приводу того, чи зможе його країни лишитись нейтральною в разі світової війни. Автор другої статті О. Баухofer розширив погляд попереднього автора на ситуацію: якщо нейтралітет необхідний Швейцарії під час миру, то у випадку війни « між Сходом і Заходом, від якої швейцарський нейтралітет не вбереже наш країну, участь в союзі в НАТО буде, само

собою, зрозумілою». За останні роки класичний швейцарський нейтралізм зазнає суттєвих змін. Вона стала членом ООН, що раніше розглядалось як протиріччя нейтральному статусу країни і порушення міжнародно-правових зобов'язань. Тісна взаємодія із ЄС спричинила зміни в підходах Швейцарії до ряду областей загальноєвропейського співробітництва (візова політика і т.д.), які дають підстави трактувати їх як ревізію основ нейтралітету з наслідками правового характеру. Фактично, на даний момент швейцарський нейтралітет зводиться лише до неучасті у військових блоках і як лавірування між великими державами з метою « залишитися осторонь» від найважливіших міжнародних подій.

Австрійський формат нейтралітету — як правовий, так і політичний — теж суттєво видозмінився. Вважається, що початок «корупції» нейтралітету поклав вступ країн в ООН і в Раду Європи одразу після проголошення постійного нейтралітету. Наступним кроком став вступ Австрії в Євросоюз із збереженням свого правового статусу. Австрійська сторона заявляє, що такими діями вона ніяк не порушує своїх «нейтральних» зобов'язань. Але таке тлумачення зводиться до того, що австрійський нейтралітет діє лише ззовні ЄС, і не зачіпає австрійських зобов'язань всередині ЄС. Тобто постійний австрійський нейтралітет трансформувався у якийсь досі невідомий вид нейтралітету — чи то частковий, чи то вибірковий.

Схожа ситуація і в Швеції, постійний нейтралітет якої взагалі є виключенням із правил, адже не закріплений в жодних міжнародних договорах, але, тим не менше гарантований світовою спільнотою. Щодо фінського нейтралітету, постійність якого завжди було дуже спірним питанням, то він взагалі втратив усілякий зміст після завершення холодної війни. При чому визнається, що подібна нейтральність мала виключно політичний характер, не підкріплений жодним міжнародно-правовим змістом.

Прикладів можна наводити безліч, але суть все одно лишатиметься незмінна: сучасні правові статуси держав із постійним нейтралітетом можна визнавати лише умовно, адже від істинного змісту нейтралітету залишилось мало. Як зазначав у своїй праці А. Ролін «Кризис нейтралізму», недоліки нейтралітету в тому, що він може бути виправданий лише в тому випадку, якщо треті країни не можуть домовитись про те, на «чий стороні правда». В інших випадках нейтралітет є ні чим іншим як звичайнісіньким виявом егоїзму і слабкості. Із створенням спільнот і співдружностей завершиться ера нейтралізму.

На думку іншого вченого, з появою ідеї об'єднання націй і колективної безпеки нейтралітету був завданий смертельний удар. Представник Франції П.Бонкур на конференції в Сан-Франциско запропонував включити в статут ООН статтю, жодна держава не має права посилатись на свій нейтралітет з ціллю не виконання статуту. І хоча це положення включене не було, певне відображення воно все таки знайшло, зокрема в хартії ООН. Стаття 103 закріплює принцип «якщо матиме місце конфлікт зобов'язань ООН із зобов'язаннями держав-членів з якою завгодно іншою міжнародною угодою,

перевагу мають зобов'язання за цією Хартією». Тобто членство в ООН фактично нівелює статус постійного нейтралітету держави.

Підсумовуючи виникнення та розвиток постійного нейтралітету і враховуючи усе вищесказане, слід визнати, що постійний нейтралітет є позитивним досвідом в розвитку міжнародних відносин, про те переймання цього досвіду в сучасних умовах є безперспективним. Даний інститут зіграв на історичній арені ту роль, яка йому була призначена, і в 21 столітті ера нейтралітету добігає кінця. Постійний нейтралітет як статус держави втратив своє початкове значення і тепер трансформувався у якесь ефемерне поняття, яке фактично не тягне правових наслідків. Із падінням «залізної завіси» і закінчення «холодної війни» зникла й остання потреба в його існуванні.

Качуринер В.Л.

Международный гуманитарный университет

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Появление многочисленных международных организаций и интеграционных образований, правовая природа которых полностью соответствует статусу «международных организаций», поднимает вопросы ответственности в международном праве.

Историческая действительность и международная практика уже сегодня представляют достаточный материал для того, чтобы начать глубокую и всестороннюю теоретическую разработку проблемы ответственности международных организаций.

В 2002 году по поручению Генеральной Ассамблеи ООН Комиссия международного права приступила к разработке темы «Ответственность международных организаций».

При определении концепции ответственности Комиссия международного права в будущем Проекте статей определила, что, будучи субъектами международного права, международные организации не могут не быть и субъектами права ответственности. Речь идет о так называемых «межправительственных» организациях, то есть таких, членами которых являются государства.

При определении сферы охвата Проекта статей об ответственности международных организаций Комиссия международного права использовала тот же подход, что и при разработке Проекта статей об ответственности государств.

Ответственность международных организаций основывается на их правосубъектности и непосредственно вытекает из нее, которая была неоднократно подтверждена многочисленными судебными решениями, научными доктринами и нормами общего международного права: International Court of